

LBRIS

We know
books

Editor: *Vasile Burlui*
Redactor: *Tatiana Dabija*
Tehnoredactor: *Cristina Lucia Șutiu*
Coperta: *Cristina Lucia Șutiu*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FILIPPONI, LUCA

O Europă benefică / Luca Filipponi, Giuseppe Catapano ;
trad. din lb. italiană de Simona Stancu ; pref. de Francesco
Petrillo. - Iași : Cartea Românească Educațional, 2023
ISBN 978-606-057-310-4

I. Catapano, Giuseppe
II. Stancu, Simona (trad.)
II. Petrillo, Francesco (pref.)

32
330

Luca Filipponi, Giuseppe Catapano, Un' Europa in utile
© 2021 Graus Edizioni, Napoli

LUCA FILIPPONI
GIUSEPPE CATAPANO

O EUROPĂ BENEFICĂ
În a regăsi un drum comun
pentru viitor

Traducere din limba italiană de Simona Stancu
Prefață de Francesco Petrillo

Grupul Editorial Cartea Românească Educațional

Copyright © Editura Cartea Românească Educațional, 2023

www.librariacartearomaneasca.ro/ecredu.ro

www.ecredu.ro

Cartea Românească
EDUCAȚIONAL

PREMISELE UNEI EUROPE PROFITABILE

Nici la începutul anilor '50, nici în anii '60, conceptul de Europa, sau mai bine spus, de instituție, construcție și coeziune europeană, nu a fost într-o criză atât de profundă. În anii '50, la nașterea sa, proiectul „Europa” a stârnit inițial entuziasm considerabil și a dus la rezultate utile și concrete, așa cum este demonstrat de numeroasele acorduri comerciale de liber schimb care au stat la baza viitoarei Europe. Totul a fost de asemenea confirmat de extinderea tot mai mare a statelor europene și de principiul cooperării, care în trecut a stimulat în mare măsură statele europene să creeze mai întâi CEE (Comunitatea Economică Europeană), apoi PAC (Politica Agricolă Comună), până la semnarea tratatelor constitutive ale monedei unice (Euro) și a BCE (Băncii Centrale Europene). Toate premise importante și semnificative care au condus statele membre ale uniunii la Tratatul de la Maastricht și apoi la decizia actuală a formulei UE (Uniunea Europeană) cu structurile și articulațiile sale actuale în 27 de țări (ținând cont că Brexitul este acum un fapt împlinit). Voința părinților fondatori ai Uniunii Europene, pornind de la cuplul de stat care a contribuit cel mai mult la Europa, axa franco-germană (constituită inițial de De Gaulle și Adenauer), precum și relația altor personalități importante politice și culturale „iluminate”, au stimulat acest proces și au fost garanții unui mecanism care a dus la o creștere economică importantă și a simplificat relațiile și schimburile economice și sociale pentru țările care au făcut parte din acesta.

Printre obiectivele urmărite a fost acela de a garanta o anumită autonomie a Statelor Unite și a Rusiei, încercând în orice caz să nu se repete greșelile trecutului. Pe parcursul mai multor generații, Europa a garantat în mod concret și pragmatic pace și prosperitate populațiilor sale, fără îndoială, de la sfârșitul războiului și până în prezent. Ei bine, atunci, încotro se îndreaptă această Europă? Pentru a înțelege ceva, trebuie să pornim de la așa-numita „criză a scaunului gol” din 1965, în care interesele naționale erau foarte îndepărtate și, cu siguranță, în poziții aproape opuse și, oricum, departe de a fi aliniate. Încă de atunci, se opuneau două concepții despre rolul instituțiilor europene, cu opoziții, în unele cazuri chiar puternice.

Pe de o parte, existau statele care apărau autoritățile și autonomiile naționale, iar pe de altă parte, existau susținătorii unei Europe supranaționale, care în unele cazuri prevedea concepția unui sistem federal care ar fi putut fi o adevărată UE (Uniune a Statelor Europene) în opoziție cu SUA (Statele Unite ale Americii). Cu toate acestea, aceste crize din trecut au fost întotdeauna de natură tematică și structurală și nu au fost niciodată existențiale sau, în orice caz, legate de aspecte fundamentale, așa cum s-a întâmplat în mod exponențial din 2005 până în prezent. Este suficient să ne amintim de votul negativ al Franței și al Țărilor de Jos, care trebuiau să construiască o nouă constituție europeană, dar care au dominat apoi crize importante, precum cea referitoare la diversitatea politică a migranților, votul privind Brexitul în Marea Britanie, criza acută a Politicii Agricole Comune (PAC), diviziunile și nemulțumirile tot mai puternice ale statelor din Europa de Est.

În turul alegerilor prezidențiale din Franța din 2017, doi dintre candidații de frunte propuneau o ieșire din Europa, combinată cu o ieșire din Uniunea Europeană,

în funcție de rezultatele unui nou referendum (Marie Le Pen) sau evaluarea unei ieșiri pe baza angajamentului de modificare a tratatelor existente (Jean-Luc Mélenchon). Totalul voturilor candidaților eurosceptici a depășit 46%, ceea ce nu s-a mai întâmplat în trecut. Cu siguranță, această degradare a imaginii și viziunii asupra Europei și a instituțiilor sale nu poate fi atribuită doar votului francez, deoarece, așa cum a evaluat Comisia Europeană în analizele sale socio-economice semestriale, s-a evidențiat cât de răspândit este acest fenomen în întreaga Europă. Această tendință a crescut și s-a accentuat începând din anul 2000, atingând cote de 50%, apoi a scăzut la 30% în 2012-2013, pentru a reveni la peste 40% în 2017 în barometrul euroscepticismului. Votul european s-a manifestat foarte puternic în favoarea euroscepticilor, chiar dacă într-o măsură mai mică decât se aștepta în prealabil. În acest sens, vocea eurofobiei va reprezenta o parte a Parlamentului European, în măsura în care euroscepticii ar putea fi aproape de o majoritate, lucru care nu s-a întâmplat doar datorită abținerilor și faptului că frontul eurosceptic este total segmentat și divizat. Pentru a înțelege gravitatea situației, trebuie să ne întoarcem în anul 2014, când, la alegerile europene din Franța, partidul național a obținut aproape 25% din voturi, adjudecându-și 23 de locuri din cele 74 disponibile în Parlamentul European doar pentru Franța. În acest timp, nivelul și puterea partidelor ostile integrării europene au devenit mult mai ample și mai complexe, în special în ceea ce privește autonomia națională și criza migranților. În 2015-2016, s-a înregistrat o puternică criză politică legată de migrație, care, în 2018, s-a transformat într-o criză structurală după ce Italia și Austria și-au confirmat pozițiile și divergențele centrale și evidente în pozițiile țărilor din Europa de Est, în special în ceea ce

privește reforma tratatului de la Dublin, aflat în prezent în discuție (tratatul de la Dublin reglementează interesele specifice ale migranților, dreptul lor de azil și eventualele redistribuiri, precum și reglementarea economică). În cazul în care euroscepticii prevalează, Europa ar putea suferi o diminuare în ceea ce privește competența și puterea, iar rolul Parlamentului European ar putea fi, poate, redimensionat, deși acest lucru pare destul de improbabil. Poate că din 1957, Europa este în pericol real pentru prima dată și, în orice caz, există mari incertitudini cu privire la viitorul său. Prin urmare, trebuie să avem puterea de a constata și afirma că Uniunea Europeană este singura organizație pe continent care poate garanta supraviețuirea adecvată și o dezvoltare respectabilă. Da, dar cum? Din punct de vedere economic, dintre statele membre actuale ale Uniunii, doar Germania va rămâne o putere mondială (printre primele opt) până în 2050. Franța nu va depăși locul 11 și va fi surclasată de țări emergente precum Mexic, India, Brazilia, Rusia și Indonezia (toate celelalte state membre ale Uniunii Europene se vor situa în poziții economice mondiale și mai îndepărtate și mai mici). În plus, Europa nu va putea concura cu alte țări din lume din punct de vedere demografic, deoarece continentul european va fi stabilizat la aproximativ 530 de milioane de cetățeni, în timp ce India și China vor avea în jur de 3 miliarde de locuitori, iar Africa va depăși cu mult 2 miliarde.

În același timp, într-o perspectivă pe termen lung, Europa nu va mai putea concura la nivel global în toate domeniile și, în special, în politica militară și de apărare, deoarece Statele Unite doresc să-și reducă angajamentele de apărare, în timp ce Rusia își extinde în mod semnificativ influența, creând un dezechilibru puternic față de pacea de după cel de-al Doilea Război Mondial din

1945. Chiar și Angela Merkel și-a exprimat îngrijorarea cu privire la acest aspect în cadrul summitului de la Aachen: „Politica externă europeană este doar la început, dar nu avem timp să așteptăm deoarece politica mondială este într-o evoluție rapidă, iar Statele Unite adoptă o politică disruptivă față de statele europene și nu intenționează să continue să protejeze statele europene cu puțini bani și necondiționat.” Uniunea Europeană trebuie să aibă curajul să aleagă și să-și asume propria soartă, atât de mult încât acest lucru să devină un dictat, sau mai bine spus, o chestiune de viață sau de moarte, de război sau de pace. În acest context, trebuie evaluată importanța și sensul opiniilor eurosceptice, când există din ce în ce mai multă nevoie de o Uniune Europeană unită și hotărâtă să abordeze și să definească etapele viitorului său, care se prezintă foarte critic și complex pentru statele europene. Provocarea cu care ne confruntăm este să restabilim interesul, dorința și pasiunea popoarelor europene de a urmări aventurile lor comune, având în fundal creșterea puternică a unui populism exacerbat și nevoia extremă de a restabili viitorul și specificitatea destinului bătrânului continent. Cum va reuși Uniunea Europeană, prin instituțiile sale, să atenueze consecințele globalizării și instabilitatea din sudul Europei, deoarece statele din sud au fost mai puternic afectate de aceste fenomene negative și au demonstrat o anumită capacitate, în regim de criză, de a rezolva problemele cronice și de a realiza reforme structurale economice și sociale, așa cum au făcut deja Statele Unite și statele din Europa de Nord? Până când statele din sudul Europei vor fi capabile să rămână în Europa, sacrificând o parte semnificativă din bugetul lor și asigurând astfel politicile monetare ale Europei prin sacrificii? Cu siguranță, o modificare a tratatelor europene

reprezintă o problemă minimă de schimbare a uniunii. Aceasta ar trebui să fie o etapă unică sau, mai bine spus, oportunități furnizate de Tratatul de la Lisabona, în vigoare din decembrie 2009, care permite Uniunii Europene să acționeze într-un mod mai unit și eficient.

Declarația lui Schuman din 1950 conține pasaje de actualitate extremă: „Europa nu se va construi dintr-o singură mișcare, nu va fi o simplă construcție comună, se va realiza prin lucruri concrete, creând condițiile pentru prosperitate și solidaritate.”

În mod specific, aceasta înseamnă că Europa trebuie să devină din nou o protagonistă într-o nouă cooperare internațională, conform articolului 20 al tratatului actual al Uniunii Europene, în special prin dezvoltarea unei cooperări interguvernamentale cu un spirit european. Aceste inițiative concrete și pragmatice îndreaptă statele membre ale Uniunii spre o supraveghere internațională cu un rol decisiv nu numai în politica migrantilor, ci și în securitate și economie.

Această carte își propune să abordeze două teme de actualitate deosebit de importante: evoluția proiectului european în ultimii 60 de ani și viitorul acestuia, precum și rolul axei franco-germane; în partea a doua, vor fi evaluate aspecte culturale și propuneri privind reformele indispensabile sau posibile pentru a duce mai departe viitorul proiectului european și, în special, metodologiile care trebuie adoptate în acest viitor apropiat, în care suntem deja aproape cufundați.

VIITORUL PROIECTULUI EUROPEAN, IMPORTANȚA ȘI ROLUL AXEI FRANCO-GERMANE

1. De la părinții fondatori la piața unică: toate virtuțile unui proiect care trebuie schimbat.

Primul obiectiv este acela de a pune capăt relației de acord-confruntare și, în orice caz, chiar dacă sub forma de lobby, antagonismului franco-german, pornind de la o politică mai intensă de cooperare și solidaritate în ceea ce privește faptele, economia socială și, mai presus de toate, consolidarea și relansarea perspectivelor asupra unificării economice.

Imediat după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial și al treilea conflict în care Franța și Germania au fost implicate în decurs de 75 de ani, Europa s-a confruntat din nou cu violență și s-a regăsit, după redefinirea granițelor și a constrângerilor politice în conformitate cu perspectiva învingătorilor, într-un nou scenariu, și anume, acela al Cortinei de Fier impuse de Moscova și de cultura comunistă asupra unui bloc mare de state. Astfel, statele europene din Europa de Est, de la fosta Iugoslavia până la Țările Baltice, au rămas sub influența Moscovei, iar, în plus, exista și cazul Germaniei, care era împărțită în două state naționale, iar capitala sa urma să fie divizată de celebrul Zid al Berlinului, care a fost doborât abia în 1989. Zidul Berlinului a reprezentat timp de mulți ani diviziunea dintre țările europene și toate statele care aparțineau economiei închise promovate de blocul comunist al URSS. În timp ce statele din Europa de Est erau lăsate

în voia ambițiilor regionale și planetare ale URSS, statele occidentale ale Europei erau influențate de SUA nu doar din punct de vedere militar, ci și economic, prin aplicarea unui nou plan Marshall.

Planul Marshall prevedea asistență economică din partea SUA pentru Turcia, Grecia și toate statele din Europa Occidentală. Planul Marshall își datorează numele generalului american, care, odată devenit secretar de stat al SUA, a aplicat această politică a stimulentele menite să reconstruiască economia Europei, obiective care au fost anunțate la 5 iunie 1947 în discursul susținut la Universitatea Harvard.

Planul Marshall a marcat începutul reconstrucției economice a Europei, dar a înregistrat și înființarea OECE (Organizația Europeană pentru Cooperare Economică), care ulterior a devenit OSCE în 1961. Statele europene care primeau ajutor economic se angajau să respingă orice formă de colaborare cu blocul comunist aflat sub conducerea URSS. Acest plan a determinat înființarea unei noi organizații creată sub numele de Pactul Atlanticului de Apărare, ulterior transformată în NATO, cu scopul de a apăra statele europene de un posibil atac al URSS prin plasarea tuturor armatelor europene sub comanda americană, în vederea asigurării securității și apărării frontierelor și autorităților acestor state. Prin articolul 5 al tratatului NATO, se garantează securitatea și constituția democratică și geografică a statelor europene.

Acesta este contextul internațional și economic foarte specific care conferă o anumită valoare și o alegere strategică, precum și un important credit politic statelor europene, tot mai convinse că punerea în comun a producției de cărbune și oțel ar putea fi o mișcare strategică excelentă. Acestea au fost principalele resurse ale economiei în timpul războiului și, de asemenea, erau

importante pentru iminenta reconstrucție postbelică. În Franța, comisarul extraordinar al planului, Jean Monnet, lucrează direct la acest proiect și îl prezintă deputatului francez Robert Schuman, ministru al afacerilor externe și vicepreședinte al Consiliului. Ambii sunt convinși de necesitatea stabilirii și consolidării posibilităților reale de creștere a Europei și a relațiilor cu Germania. Cancelarul german Konrad Adenauer era ferm convins de relevanța acestei inițiative franceze, care i-a fost prezentată de Schuman câteva zile mai devreme, prin faimoasa sa declarație rostită în timpul unei conferințe de presă la Orsano, altă autoritate supranațională, Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (CECO), care va fi creată un an mai târziu prin Tratatul de la Paris. Această nouă instituție reunea șase țări, printre care cele trei din Benelux, Franța, Germania și Italia, care vor constitui primele țări ale viitoarei comunități europene. În unele pasaje ale declarației lui Schuman, este deja evidentă natura viitoarei comunități europene, sau mai bine spus, „politica statelor mici”, care prevedea o doză fundamentală, sănătoasă și predominantă de pragmatism susținut de un puternic idealism, o combinație unică.

2. Pacea mondială nu poate fi salvată și garantată fără crearea de puteri echilibrate și simultane, pentru a o asigura prin mecanisme interne precise și monitorizare temporală.

Contribuția pe care o Europă puternică și organizată o poate aduce civilizației și progresului lumii este indispensabilă pentru menținerea relațiilor pașnice între state. În acești ani lungi de muncă pe urma acestor obiective, Franța trebuie să aibă ca principal obiectiv al acțiunilor sale realizarea unei păci stabile și durabile. Europa, în trecut, nu a fost unită, iar noi a trebuit să

facem față războaielor dureroase. În schimb, Europa nu poate fi făcută dintr-o singură mișcare și nici prin construirea rapidă a unui tot unitar; se va face prin realizări reale, foarte concrete, clădite pe baza acțiunilor de cooperare și solidaritate. Gruparea națiunilor europene necesită depășirea definitivă și eliminarea antagonismului secular dintre Franța și Germania. În anumite momente, acțiunea întreprinsă va trebui să implice în primul rând prim-miniștrii Franței și Germaniei. Guvernul francez propune reunirea și reglementarea producției franco-germane de cărbune și oțel sub o altă autoritate comună, printr-o organizație deschisă participării altor țări europene. Reunirea producției de cărbune și oțel va crea imediat o bază comună pentru dezvoltarea economică, primul pas spre constituirea unei federații europene care poate schimba destinul acestor regiuni, care au fost mult timp dedicate fabricării armelor de război, dintre care statele însele au fost victimele principale și constante de-a lungul timpului.

Solidaritatea și sinergiile în producție vor constitui, fără îndoială, o mare noutate, demonstrând că orice război între Franța și Germania nu ar mai fi doar inacceptabil în viitor, ci și materialmente imposibil, pe baza noii mentalități solide. Construcția acestei noi realități bazate pe mentalitatea solidară va fi un pas important înaintea.

Construcția acestei noi realități vibrante și palpabile în producție este deschisă tuturor țărilor care doresc să participe, cu clauza favorabilă de a furniza tuturor țărilor din grup condițiile necesare și fundamentale pentru producția industrială, bazată pe principii egale de acces și cooperare. Aceste activități de schimb și solidaritate vor pune bazele reale pentru o viitoare unificare europeană. La sfârșit, s-a dovedit că o metodă

pragmatistă, în slujba conceptelor ideale, a dus deja la obținerea unor rezultate semnificative în doar 5 ani de la încheierea celui de-al Doilea Război Mondial.

Pe de altă parte, în lucrarea sa „Idee pentru o istorie universală” din 1784, Kant a exprimat importanța Statelor Unite ale Europei. La fel, în 1849, Victor Hugo s-a pronunțat în favoarea lor într-un discurs ținut la Paris, în cadrul unui seminar internațional despre pace, subliniind că „este fundamental să evidențiem și să dorim această unificare europeană pentru viitorul nostru”.

3. Va veni o zi în care vor exista două mari grupuri socio-economice: Statele Unite ale Americii și Statele Unite ale Europei.

Aceste mari entități vor fi puse în fața colaborării pe probleme și teme majore globale, una lângă alta, unite prin temele pe care le împărtășesc, produsele și serviciile pe care le schimbă, activitățile comerciale care se dezvoltă permanent și prin artele care se compară, cu toate genialitățile pe care le implică.

Aceste sinergii au cucerit întreaga planetă, colonizând deșerturile și escaladând munți reali sau virtuali cu scopul de a îmbunătăți lumea noastră și traiul omului. La scurt timp după discursul rostit de Schuman, Jean Monnet îndemna la construirea unei apărări pentru Europa într-un context supranațional. Statele Unite privesc noul proiect european cu o anumită bunăvoință, deoarece își doresc să-și consolideze alianțele occidentale în Europa pentru a contracara reînarmarea RFG. Proiectul a fost prezentat lui René Pleven, președintele Consiliului francez și fost ministru al apărării, care l-a prezentat Adunării Naționale franceze în data de 24 octombrie 1950.

Planul Pleven-René prevedea înființarea unei